

A száz éve elhunyt soproni nyomdász-kiadó, Rötttig Odo (1883–1920) emlékezete

Vasné dr. Tóth Kornélia

Rötttig Odo (Odó, Ottó)¹ osztrák származású, Sopronban élő nyomdászcsalád tagja, újságszerkesztő-kiadó, könyvnyomda-tulajdonos. (1. ábra) Emellett maga is rajzolt, készített plakátot és ex librist is. Bécsben folytatott tanulmányokat. Sokirányú képzettséggel került apja, Rötttig Gusztáv mellé, aki 1896 októberében vásárolta meg a soproni Litfass Nyomdát, melyet a család a későbbiekben Rötttig Gusztáv és Fia Kő- és Könyvnyomdai Műintézet néven működtetett tovább. (2. ábra) Rötttig Odo kitanulta az itteni munkák, a könyvkiadás minden fortélyát. A nyomda sokirányú tevékenységet folytatott, húsz feletti különböző napi, heti és havi folyóiratot adott ki, többet német nyelven, például a *Heilmittel-Revue*, a *Balneo-therapeutische Revue*, a *Zeitschrift des Internationalen Anwalt-Verbandes* c. szaklapokat, az *Ukrainische Rundschau*, a magyarok közül *A Modern Tanítót* a magyar néptanítók számára, *A Gazdát* a gazdáknak. Emellett repertoárjában aprónyomtatványok, címkék, broszúrák, naptárak, címtárak szerepeltek, és különösen nagy hányadot tett ki a könyvkiadás: szépirodalmi, gazdasági, művészeti témákban is jelentettek meg könyveket, gyakori volt a soproni helytörténeti téma,

1. ábra. Rötttig Odo portréja

2. ábra. Rötttig Gusztáv és Fia Nyomda (nyomdász-jelvény)

például *A középkor műemlékei Sopronban, Sopron renaissance- és barokstílusban (!) épült házai* stb. A *Bábszínház* (1913) című művet a szerző, Hangay Sándor barátjának, *Kultura*-beli szerkesztőtársának, Rötttig Odónak ajánlotta. A Rötttig Nyomda 1918-ban egyesült a Romwalter-féle üzemmellel, Rötttig-Romwalter Nyomda Részvénytársaságként. Rötttig Gusztáv és fia – hamarosan bekövetkező haláluk miatt – mindössze két évig álltak e vállalkozás élén.²

Rötttig Odo folyóirat-szerkesztései, -kiadásai között kiemelendő a *Kultura*³ (1911–1913) című irodalmi, művészeti, kritikai folyóirat, melynek 1912-től lett felelős szerkesztője. (3. ábra) A képes havilap több évig állt fenn, fennmaradásában nagy szerepe volt a budapesti társszerkesztőnek, Hangay Sándornak. Rötttig Odo nem írt a saját lapjába, de nagy gonddal örökölt annak szellemi és technikai színvonalára felett. Az 1913-as évre nagy sikerű, szép kiállítású almanachot is megjelentettek, számos arcképpel, műmelléklettel. Odo emellett aktívan részt vett a *Soproni Napló* című politikai napilap szerkesztési, kiadási munkálataiban is az 1910-es években. A *Soproni Napló*hoz előfordult, hogy felesége, Rötttig Odóné Makó Aida volt színésznő

1 Neve többféle változatban szerepel a korabeli és későbbi szakirodalmakban, művekben: Odo, Odó, Ottó alakváltozatban is.

2 A nyomdát a többi soproni nyomdával, kiadóval együtt 1948–1949-ben államosították. (Egy ideig Soproni Nyomda néven élt tovább.) – Ecsedy Judit, V.: *Sopron nyomdászata*, Magyar Grafika, 2018/4. sz., 63.

3 A lap eredeti szerkesztője Ámon Vilmos volt. A számok digitalizáltan elérhetők itt:

http://misc.bibl.u-szeged.hu/view/journal_volume/Kultura_5B=21Kult=FAra=5D/1911.html

3. ábra. Kultura folyóirat, 1912

szerkesztette a vasárnapi mellékletet,⁴ szépség-ápolási, divatbeli és művészeti témákban. Röttig Odo 1919-ban *Vierburgenland* (jelentése: 'négy vár területe') néven alapított újságot, mely Sopronban havonta két alkalommal jelent meg az Ausztria által elszakítani kívánt négy nyugat-magyarországi vármegyében lakó német ajkú lakosság számára. Az irodalmi, művészeti, kritikai lap 1920-ig állt fenn.

Odo a szerkesztés mellett amatőr fényképezésként is tevékenykedett, e vonatkozásban több kiállítása volt, például 1890-ben. A Bécsben 1902 óta megjelenő *Gut Licht!* című folyóiratban többször is helyet kaptak felvételei. Szintén e lap hasábjain néhány tájkép cseréjét ajánlotta fel a „Gyűjtsünk fényképeket!” mozgalom kereté-

ben (1903). A Soproni Photo Club (ma: Soproni Fotóklub) közvetlen elődje, az Amatőrfényképezők Egyesülete a soproni Képzőművészeti Kör alcsoportjaként jött létre 1902-ben. Ennek Röttig is tagja lett mint titkár és könyvtáros. Részt vett a kör által szervezett amatőrfényképezés kiállításán 1904-ben, ennek nyomán a korabeli sajtó is dicsérte a nevét. A későbbiekben a Photo Club (1906–) tagjaként is komoly felkészültségű kiállítóként emlegették. Nem véletlen, hogy a Röttig-nyomda kiadványai közt fényképezési zsebkönyv is szerepelt.

Röttig Odót az 1909-ben megalakuló Szent-György-Czéh Magyar Amatőrök és Gyűjtők Egyesülete tagjai közt is számontartották, melynek grafikai szakosztálya vállalta magára az első hazai ex libris egyesület funkcióját. Odo a *Kultura* kiadójaként, egy időtől felelős szerkesztőjeként is tág teret biztosított a kisgrafikának, célja volt a hazai ex libris gyűjtés kiszélesítése, a gyűjtési kedv fokozása. A folyóiratban a grafikák közlése (többek között Ágoston Ernő, Basch Árpád, Csányi Károly, Makoldy József, Steller Károly, Szalay Pál, Faragó Géza kisgrafikái) mellett külön rovatot hoztak létre az ex libris cserélők-gyűjtők számára. Odo az élen járva már az első számban hirdetést tett közzé saját ez irányú gyűjtőtevékenységéről: „Exlibris lapokat gyűjt és cserél: Röttig Odo, Sopron”.⁵ (4. ábra) A *Kultura*

4. ábra. Röttig Odo ex libris gyűjtő (*Kultura*, 1911/1.)

1911. évi számai közölték Győry Jenő⁶ cikksorozatát, amely betekintést adott az ex libris eredetébe, történetébe, és az 1903-as magyarországi ex libris kiállítást állítva példának a hazai ex libris gyűjtés fellendítése érdekében – ma is megszívlelendő – gyakorlati tanácsokat adott a gyűjtők számára. „Ez összműködés eredménye, hogy a kis művészlapok iránti érdeklődés napról-napra fokozódik, a gyűjtők szaporodnak, a nagy-közönség kedvet kap exlibrisek készítésére, a művészek pedig azok rajzolására. Az exlibrisek közkedveltsége annyira növekedik, hogy az ere-

4 *Leányok-Asszonyok* (megjelent hetenként, mint a *Soproni Napló* melléklapja).

5 *Hirdetések*, *Kultura*, 1911/1. sz., 70.

6 Felpétzi Győry Jenő (1883–1941) soproni születésű cs. és kir. főhadnagy (Kismarton), maga is ex libris gyűjtő. – Vasné dr. Tóth Kornélia: *Múltunk neves ex libris gyűjtői*, Kisgrafika Barátok Köre Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület, Budapest, 2019, 71.

5. ábra. Felhívás ex libris gyűjtőkhoz (Kultura, 1911/1.)

detileg könyvet jelző cédulák helyébe, ex libris alakban művészlapok készülnek csupán a csere, illetőleg gyűjtés céljaira. Mi sem természetesebb tehát, minthogy az ex librisek széles körben terjedése a festészet és rajzművészet fellendítésére vezet. Így bátran mondhatjuk, hogy az ex librisek gyűjtése nemzeti közművelődési tényező.⁷⁷ Az ex libris mozgalom minél szélesebb körű kibontakozását segitendő a lapszámokhoz – legalábbis az első évben – minimum egy eredeti ex librist is mellékeltek, és javasolták a gyűjtőknek saját névre szóló ex libris készíttetését: „Annál, aki modern ex libriseket gyűjt, a legelső feltétel, hogy saját könyvjegye legyen. Ez az alapja minden gyűjteménynek, mert a gyűjtés mai legegyszerűbb, legszokásosabb módja a csere. De ez a legolcsóbb is. A cseréhez természetesen valóban művészi kivitelű és művészi alkotású saját ex librisre van szükségünk.”⁷⁸ E célból felhívást tettek közzé, és többször közöltek cserelijegyzéket az ex libris gyűjtők címével és a cserélni kívánt lapokkal. (5. ábra) Ezekon kb. 15–20 gyűjtő neve szerepelt, a teljesség igénye nélkül: Bleier Oszkár, Koronhály Kálmán, Nagy József, Diamant Izsó,

7 Győry Jenő: „Exlibris”-ek és művészi névjegyek, Kultura, 1911/1. sz., 67.

8 Győry Jenő: Általános tudnivalók az ex libris-gyűjtéshez, Kultura, 1911/3. sz., 198.

9 Többükről részletes bemutatás olvasható a *Múltunk neves ex libris gyűjtői* (szerző: Vasné dr. Tóth Kornélia, KBK, 2019) c. lexikonszerű kötetben.

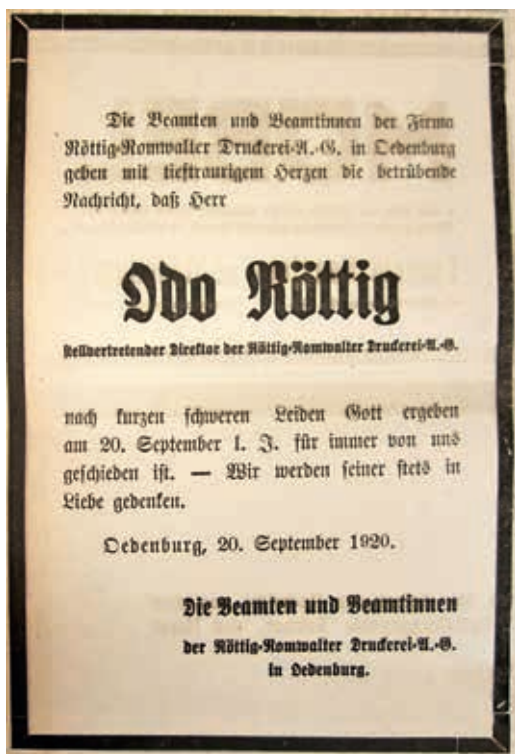

6. ábra. Röttig Odo ex librise (grafikus: Franz von Bayros)

Holl Jenő stb. és persze maga Röttig Odo.⁹ Külföldiek (osztrákok és németek) is csatlakoztak. A Röttig Gusztáv és Fia cég a csereforgalomhoz szükséges nyomtatványokat is forgalmazott, minden kívánt nyelven. Emellett vállalta rajzok után ex libris lapok elkészítését, és elsődrendű művészek rajzának megszerzését.

7. ábra. Röttig Odo gyászjelentése a család részéről (1920)

8. ábra. Röttig Odo gyászjelentése a Röttig-Romwalter Nyomda nevében (1920)

Röttig Odo maga is rajzolt ex librist.¹⁰ Röttig saját nevére szóló, az osztrák Franz von Bayros által készített ex librisén táncoló nőalak látható ördöggel, kígyóval. A Bayros-lap példányai széles utat jártak be, a magyarországi és osztrák gyűjtemények mellett egy nyomat megtalálható a moszkvai Rudomino-könyvtár ex libris anyagában is.¹¹ (6. ábra) M. Hamilton több könyvjegyet is készített Röttig Odo számára, ezeken elmaradhatatlan a könyv, az olvasás motívuma és a szecessziós életérzés tükrözéséül a koponya.¹² Feleségével közös ex librise is fennmaradt. Ex libris gyűjteménye halála után Budapestre került.

Sopron leghosszabb életű német nyelvű napilapja, az *Oedenburger Zeitung* 1920. szept. 21-én

írt a haláláról, több gyászjelentést is közölve a család nevében és a Röttig-Romwalter Nyomda dolgozói részéről. (7–8. ábra) Apja néhány nappal előbb hunyt el, a lap korábbi száma róla is közöl nekrológot. Az 1913-as *Kultura Almanach* méltató soraival zárom a sokoldalú nyomdász-kiadóról, Röttig Odóról szóló megemlékezést: „Ő már magyar ember tetőtől talpig. És művész. Festő, író, szerkesztő, politikus, üzletember, intelligens megértő, olvasó, zenebarát és boldog férj. Akinek ennyi hivatása van s mindenik hivatását jól akarja betölteni [...] A magyarság iránti szeretetét bebizonyította a »Kultura« megalapításával. A külföldnek megmutatta ezzel a lappal, hogy van olyan fejlett művészi ízlésünk nekünk is és van olyan szellemi élet itt is – ha nem is olyan általános – mint messze Nyugaton.”¹³

IRODALOM

A Szent-György-Czéh Magyar Amatőrök és Gyűjtők Egyesülete tagjai (lezáratott 1912. december 1.), A Gyűjtők, szerk. Siklóssy László Dr., 1912., 450. o.

Bottlik József: *Az Őrvidéki (Burgenlandi) magyarság sorsa*,

<http://www.vasiszemle.hu/2008/06/botlik.htm>

Csatkai Endre: *A soproni exlibris története*, Sopron, 1938, 15., 16. o.

Deutsche literarische Zeitschriften 1880–1945: Ein Repertorium,

<https://books.google.hu/books?isbn=3110976714>

Ecsedy Judit, V.: *Sopron nyomdászata*, Magyar Grafika, 2018/4. sz., 59–63. o.

Galambos Ferenc: *A „Szent György” Céh és a magyar ex libris gyűjtés*, KBK Értesítő, 1964. december, 130. o.

Gustav Röttig †, *Oedenburger Zeitung*, Samstag, den 18. September, 1920., 3. o.

Győry Jenő: *„Exlibris”-ek és művészi névjegyek*, *Kultura*, 1911/1. sz., 67–68. o.

Győry Jenő: *Általános tudnivalók az ex libris-gyűjtéshez*, *Kultura*, 1911/3. sz., 198–199. o.

Hangay Sándor: *Röttig Gusztáv*, In: *Kultura Almanach 1913*, kiadja Röttig Gusztáv és Fia Sopronban, 1912, 21–23. o.

10 Egy saját maga által rajzolt, név nélküli „Ex libris” feliratú grafikát közöl a *Kultura* folyóirat első száma (*Kultura*, 1911/1. sz., 68.), a későbbi szakirodalom ugyanezt a pegazuson lovagló férfit ábrázoló grafikát „Ex libris Odo Röttig” felirattal a német Thomas Schmidtnek tulajdonítja. Utóbbi lapnak többféle színváltozata ismert. – Forrás: <http://art-exlibris.net/exlibris/7713>

11 E cikk szerzője 2010-ben Klebelsberg Kuno-ösztöndíjjal végzett moszkvai kutatása alapján.

12 Ezek reprodukciói fellelhetők a *Kultura* számaiban is.

13 Igric: *Röttig Odó*, In: *Kultura Almanach 1913*, kiadja Röttig Gusztáv és Fia Sopronban, 1912., 25–26.

Hárs József: *Magyar irodalmi művek fordításai a két világháború közötti Oedenburger Zeitungban*, 1. rész, Soproni Szemle, 1988/2. sz., 1–4., <https://qrqo.page.link/LeS7x>

Hárs József: *Soproni Fotóklub (1902)*, Soproni Szemle, 1980/3. sz., 56. o.

Igric: *Röttig Odó*, In. *Kultura Almanach 1913*, kiadja Röttig Gusztáv és Fia Sopronban, 1912., 24–26. o.

Konti M.: *A „Kultura” nyomdája*, In. *Kultura Almanach*, 1913, kiadja Röttig Gusztáv és Fia Sopronban, 1912., 151–152. o.

Kultura. Irodalmi, művészeti, kritikai képes havi folyóirat, Röttig Gusztáv és Fia kiadása, Sopron, 1911–1913. évi számok

Magyarország időszaki sajtója 1911-től 1920-ig – 2., http://mek.niif.hu/11700/11792/pdf/11792_2.pdf

Odo Röttig †, *Oedenburger Zeitung*, Dienstag, den 21. September, 1920., 2. (Gyászjelentések, Uo., 3–4. o.)

Őrség, Nyugat-Magyarország, Burgenland, <http://www.magtudin.org/Orseg.htm>

Röttig Gusztáv (1855–1920), <https://qrqo.page.link/PS5iY>

Röttig Odó: *Kedves Barátom!*, A „Kultura” általában, In. *Kultura Almanach 1913*, kiadja Röttig Gusztáv és Fia Sopronban, 1912., 3–7. o. (Utóbbi szerkesztőségi aláírással.)

Vasné dr. Tóth Kornélia: *A moszkvai Rudomino-könyvtár hungarika ex librisei hazai és nemzetközi kontextusban*, Országos Széchényi Könyvtár – Gondolat Kiadó, Budapest, 2015., 240. o.

Vasné dr. Tóth Kornélia: *Múltunk neves ex libris gyűjtői*, Kisgrafika Barátok Köre Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület, Budapest, 2019, 160–161. o.

Vasné dr. Tóth, Kornélia: *Odo Röttig als Exlibris-Sammler*, *Mitteilungen der Österreichischen Exlibris-Gesellschaft*, 1/2019, 5–7. o. (német nyelven)

Prepress automatizálás

colorcom

Online preflight/imprimálás

Kép: Sprinkenhof, Hamburg Altstadt / Ajepbah